

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető minden
küldemény intézendő N.-Péterfia utca
348 szám.

Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én
egy, illetőleg másfél iven.

Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., **Hirdetések díja:**
100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig
80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Kiadó hivatal:

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden közlemény és küldemény inté-
zendő, Kis-Mester utca 1382.

Kincseink érdekében.

Mióta a sokat hányatott középtanodai törvényjavaslatot a közoktatásügyi bizottság újra elvetendőnek ítélte, a hazai napisajtó e törvényjavaslat létrejövésének akadályai közzé bizonyos előszeretettel a protestáns vallásfelekezetek makacs ellenzését is számítja. Roszszalja, hogy mi soha sem tudunk abba bele nyugodni, mit a kormány e téren, mely ez időszerint tulajdonképen a jogállami intézkedések talaja, szükséges reformképen előterjeszt vagy indítványoz. A szemrehányások és vádak, melyekkel e tekintetben illetetünk, annál elhamarkodottabbak, mert akár mily iskolai áldásban is akarjon minket a kormányhatalom részesíteni, multunk hangosan arra int, hogy ovatosak legyünk s egyházunk legdrágább kincseit argus szemmel őrizzük. E töprenkedő ovatosságra történelmünknek különösen két körülménye kötelez. Először ama kiszámíthatlan veszteség anyagiakban is, melyet a lejárt századokban szenvedtünk, másodszor azon tény, hogy államunk, mint hajdantan, ma is kiválólag katolikus jelleget vagy színezetet mutat.

Ha ily, életünket legmélyebben érintő kérdések szőnyegre kerülnek, a protestáns gondolkodása akaratlanul a mult történelmébe merül el s annak eseményeiből meríti az intéseket, melyek szerint egyedül helyesen járhat válása ösvényén. Avagy ki felejtethi el például az 1711-től 1780-dik évig terjedő időszakot, mely templomaink és iskoláinkra oly végzeteljes volt.

Midőn 1567-ben elődeink a helv. és az ágost. hitvallásra oszoltak, a helvét hitvallásuk 1200, az ágostaiak 900 anyagyülekezetet számláltak s midőn Mária Therézia kimult az élők sorából, az ágostaiaknak az egész országban csak 205 templomuk maradt volt. Mily nagy veszteséget szenvedtek, már abból sejthetni, hogy a lutheránusoktól egyedül Vas megyében 41 templom vétetett el. E nagy uralkodónő alatt elődeink sérelmeik orvoslását már nem kérhették azon érven, melyre III. Károly alatt hivat-

koztak, t. i. hogy „hivei a hazában számosabbak, mint a katolikusok.“

Hasonló sors érte iskoláinkat is. Fessler ugyan nagyon kiemeli, mennyire fellendült az iskolai ügy Mária Therézia alatt. Lelkesedéssel ecseteli az országos egyetemnek 1777. évi november 3-án Nagy-Szombatból történt áthelyezését Budára. Elmondja, hogy midőn ezen áthelyezésnek örömmünnepe 1780. évi január 25-én megtartott, Pálffy Károly birodalmi alkanczellár és Patachich kalocsai érsek klasszikus ékesszólással emlékeztek meg Mária Therézia azon honynyai gondoskodásáról, melyet honfiaink szellemi kimiveltetése tekintetében buzgó odaadással tanusítani kegyelmes volt. De ezen örömmünnepe, mint maga Fessler is bevallja, a protestánsokra nézve csak gyásznap lehetett. — Könyezve emlékeztek meg a tőlök elkobzott, gondoskodások alatt virágzó bartfalvi, banovitzi, löcsei, kassai, straskai s más tanintézetekről, s aggódva gondoltak a még meglevő debreczeni, sárospataki, soproni, pozsonyi, kézsmárki, eperjesi stb. iskolák jövőjére.

Az egykor országszerte híres eperjesi gymnasium megalapításához, a hazai protestánsok 30,000 frttal, a svéd és a dán király, a szász választófejedelem és Hollandia 20,000 frttal járultak. Öt és fél év lefolyta után azonban 1673. évi márczius 9-én, Szegedy Ferencz Lenárd egri püspök és gróf Volkra tábornok 1000 lovas élén, a tanárokat és tanulókat kiűzték, a templomokat és a gymnasium épületét pedig a jezsuitáknak adták át. Visszafoglaltatott ugyan Tökölyi Imre által 1684-ben, de már 1688-ban ujjalag visszaesett a jezsuiták kezébe.

Szelepcsényi érsek alatt 1672-ben a pozsonyi főiskolát hasonló sors érte és keserű küzdelmek után, csak 1774-ben nyert engedélyt Mária Theréziától, a pozsonyi egyház új templom és főiskola felállítására.

Sárospatak, mely jólétének legmagasabb fokán I. Rákóczy György özvegye Lorántffy Zsuzsanna ott tartózkodása alatt állott, keserű szenvedéseknek volt alávetve, midőn II. Rákóczy György özvegye Batory Zsófia kisdéd fiával a róm. kath. vallásra áttért.

A református tanárok és tanulók elűzettek, az iskolaépület és annak vagyona 1671-ben a jezsuitáknak adták át. Tizenkét év múlva, 1683-ban Tökölyi Imre visszafoglalta ugyan, de 4 év lefolyta után ismét a jezsuiták lettek uraivá. Csak II. Rákóczy Ferencz szerezte vissza 1706-ban a reformátusok ezen egyik drága egyházi kincsét és a kollégium vagyonának egy részét megmentette.

Hát ha még a protestáns alsóbb iskolák sorsát tekintjük! Hány helyen kénytelenek voltak ezek épületeiket elhagyni s menedéket keresni uri lakokban és várakban? Ha oly nemes, bátor és önmagukat feláldozni kész hivei nincsenek, mint például vattai Bata Pál, ki kálói várában emelt iskolát, melynek a híres Bél Mátyás is tanítványa volt; vagy mint Ottlik György, ki Ozoron, Bulyovszky Ferencz, ki Losoncson, Fánokiék, kik Ráhón nyitottak iskolákat: nagyon valószínű, hogy a keserves üldöztetések következtében még inkább megfogytunk volna mind anyagilag, mind szellemileg.

Mégis Fessler ezen időszak rajzában nem az érintett, hazánk fejlődésére oly szomorú hatással bíró eseményekre fekteti a fősúlyt; nem azon történelmi igazságot iparkodik kideríteni, mely szerint a protestánsok üldöztetése és elnyomtatása hazánkban is a korszellemmel való haladást megakadályozta, hanem inkább oly epizódok dicsőítését keresi ki, melyek jóllehet katolikus szempontból igen érdekesek lehettek, de hazánk államjogi fejlődését nagy mérvben megakadályozták. — Midőn például Koháry Istvánról († 1731.) megemlékezik, párhuzamba teszi azt az akkori országnádorral Eszterházy Pállal, kiről kiemeli, hogy nemcsak vitézül harcolt 24 esztendőben, hanem 63 éves korában a következő című könyvet is írta: „Speculum immaculatum, quo demonstratur B. V. Mariam sine labe originali esse conceptam“ és ki élete végéig gyakran zárandokolt Mariazellbe. Folytatván aztán Koháry életrajzát, lelkesülve emigy szól róla: „Három fogadást tett; a szüziesség „Regnum Marianum“ iránti hűség, és a mértékletesség fogadását. Az első és utolsó fogadás egészségét, erejét és szellemi frissességét egészen 82 éves koráig megőrizte; a második fogadás szigorú megtartása több évi sanyaru fogóságba ejtette őt. Nagyszerű vagyonát — 597,567 forintot — jótékony intézetek, templomok és iskoláknak hagyományozta. Mint szűz Máriának lelkesült tisztelője a marianumi társulatoknak 13,850 frtot juttatott“ — a jezsuiták 48000 frtot kaptak — „Kohárynak szűz Mária iránti tisztelete leginkább kitűnik abból, hogy pár hóval halála előtt 82-dik életkorában Mariazellbe zárandokolt.“

Különben ne bántsuk ezen sem elődeink, sem a mi saját eszünkhöz nem férő róm. kath. sajtóságokat. Hiszen

az egész szomorú multat nem azért érintettük, hogy a kath. egyház vallásos hajlamait pellengérré tegyük. Világért sem! Felemlítettük azon okból, mert úgy vagyunk meggyőződve, miszerint azon elveszett egyházi és iskolai vagyonunk egy része, melyet most is siratunk, a közalapokban befoglaltatik s midőn azoknak jogi természetét most döntendő el, kétszeres kötelességünk, minden intézkedésnél, melyet az állam egyházi és iskolai ügyben fogantatni készül, multunkat szemünk előtt tartani és igényeinket annak alapján kifejezésre juttatni.

Kötelességünk ez azért, mert legdrágább kincseink, iskolánk érdekében ébren kell lennünk, nehogy a már szenvedett nagy veszteséghez új veszteség érjen bennünket, Avagy nem kockáztatnók-e egész létünket, ha bekötött szemmel rohannánk a jövő bizonytalansága felé oly jelenségek és zürzavarok mellett, minőktől körül vagyunk véve. Ugyanis dacára annak, hogy a kor igényei szerint hazánk is törekedik a jogállamok magaslatára emelkedni, majdnem naponta tapasztaljuk, miszerint kormányférfiaink haboznak az erre megkívántató lépéseket komolyan megtenni. A kultusminister urra például kellemetlen benyomást tett azon körülmény, hogy a középtanodai törvényjavaslat a közoktatásügyi bizottság által elejtetett. De eme, most már chronikussá vált bajnak orvoslását nem azon az uton akarja czélozni, melyet a jogállam elébe szab, hanem helyezkedik „more patrio“ a róm. kath. egyház álláspontjára. Bevallja ugyan, hogy előbb középtanodai törvényt megalkotni nem lehet, míg a közalapok jogi természetét eldöntve nincsen. De azért mégis márczius 27-én a közalapok tisztázására kiküldött bizottságot arra szólítja fel, miszerint, ha ezen kérdés megoldása nem sikerülne, terjesztene be javaslatot, melynek alapján a kormány emez alapok ideiglenes kezelését átvegye. Ápril 3-án pedig a napi sajtó azon hirt hozta, hogy a kultusminister ur a középtanodai törvényjavaslatot visszavonja s a legközelebbi országgyűlés tartama alatt némi módosításokkal újra beterjeszti. Ugyancsak ápril 3-án az „Ellenőr“ állítólag a kultusminister tollából az egyházpolitikai kérdésekről egy cikket közöl, melyben kimondja, hogy a közalapok kath. jellegűek; nem képezik ugyan a kath. egyház, hanem a kath. honpolgárok birtokát. Fel kellene azokat venni a budgetbe, míg a törvény másképen nem intézkedik. De ez sok port verne fel s így a kormányra nézve legkényelmesebb volna, ha minden a régivel maradna. Annál inkább, mert az egymásnak ellenmondó aspirációk mellett, a kormány úgy sem képes helyes intézkedéseket fogantatni. Azon nézetben van végre, miszerint az egyházak és egyházi autonómiák alkalmasin úgy fognak járni, mint 1848-ban a rendek. Ezek addig vonakodtak, az egyenjogúságot és az általános adókötelezettséget kimondani; és a februári forradalom fualma elég volt, hogy az ó rendi

alkotmányt halomra döntse. Az egyházak és egyházi autonómiákra nézve az áramlat ma még nem kedvezőtlen; vannak még tényezők, melyek támpontokul szolgálhatnak nekik. De ők ma semmi áron a köztük és az állam között létező kérdések megoldásához fogni nem akarnak. Ez alatt mulik az idő és majd beáll egy nap, melyen egy forradalmi mozgalom az egyházak és egyházi autonómiák felett napirendre megy át és az állam mindenhatóságát kimondja.

(Vége köv.)

Felekezeti gymnasiumaink jövője.

(Folytatás.)

II.

Igy állván a dolog, ugyan hogy ne szomorodnék el az ember, látván a ref. iskolákban érettségi vizsgálatot tett tanulók képzettségét s mégis abban a hitben kellvén lennie, hogy ezek voltak pedig aránylag a legszigorubban vizsgálva az egész országban. Hogyne panaszkodnának hát az egyetemi tanárok a középiskolából kilépett tanulók botránnyos képzetlenségéről, s hogyne szállna mindig lejjebb-lejjebb a középiskolai tanítás színvonala, mikor a nagy közönség nem azt akarja, hogy sokat és jól tudjon gyermeke, hanem csak azt, hogy bizonyítványa s az által hivatala legyen, az iskolák szervezete pedig olyan, hogy kényelmes utat hagyván a közönség szája izének épen megfelelő kegyelmeskedésre, a visszaélő atyáskodásra, csaknem lehetlenné teszi a szigorú elbánást s így közvetve épen a kötelességek teljesítésében lelkiismeretes iskolákat sújtja.

Mindezekből pedig azt akarom kihozni, hogy az érettségi vizsgálat, úgy a mint nálunk gyakorlatban van, még komédiának sem jó, mert egyenesen kártékony. Legjobb esetben sem egyéb a főigazgató vagy vizsgáló elnök szeme bekötésére irányzott működésnél. A szegény ifju az utolsó évben vagy félévben megfeszített erővel tanul és taníttatik, hogy a szóbeli vizsgálat 5—10 percze alatt, mi egy tantárgyból reá esik, elreczítálja szépen a szajkó módra betanultakat. Pedig ez a legjobb eset. A mi érettségi vizsgálatunk teljességgel nem hat vissza az egész gymn. tanulásra, nem szabályozza azt. Sőt megtűri és lehetővé teszi, hogy némely tantárgyból kisebb legyen az ifju képzettsége a gymnasiumból kilépéskor, mint volt az V-dik osztályba feljutás idején. E vizsgálatot jelen alakjában fentartani tudományos fejlődésünk elleni bűn. — Mert ha középiskolai tanügyünk emelkedését akarjuk, arról kell mulhatlanul gondoskodnunk, hogy a gymnasium munkája elfogulatlan szigorúsággal és pedig lehetőleg az egész országban egyforma szigorúsággal s egyenlő mértékkel méressék meg. Ne legyenek törvény által védett asyllumai a tudatlanságnak, az oktalan és vétkes atyáskodásnak, nyilvános intézetei a szellemi proletariátus terjesztésének. A jelen gyakorlat pedig — mint igyekeztem kimutatni — az egyforma és szigorú ítéletet lehetlenné teszi. S midőn mégis a törvényjavaslat az eddigi rosztat akarja — némileg még roszabbá téve — becikkelyezni, nagyon is messze visszaesik a han-

gosan emlegetett céltől, középiskolai oktatásügyünk emelésétől.

S előttem még az a legcsudálatosabb, hogy mikor mindenki tudja, hogy ez a szerencsétlen érettségi vizsgálat nem a mi gyermekünk, mindenki tudja, hogy széles Európában — egyetlen egy országot kivéve sehol sem így tartják a középiskolai vizsgálatokat, hogy azok többé-kevésbé, de mind jobban megfelelnek annak a czélnak, a mire valók, mindenki tudja, hogy ennek a talált gyermekünknek szülő honában is, nem a czélszerűség, hanem a szükség volt az apja, nem is szereti ezt ezen a teremtett világon úgy szólva senki: miért akarjuk hát ezt mégis most magunk törvényesíteni? Ha már csakugyan másolnunk, kölcsönöznünk kell, miért választjuk ki ép a legroszabbat, miért nem kereskedünk ott, a hol jobbat találunk?

És ha valaki abban a hitben volna, hogy az érettségi vizsgálat jelen alakjában nem is olyan rossz, mint a minőnek én mondom, sőt talán az volna a kár, ha valami olyan intézkedést tenne a törvény, melynek következtében az egész országban ugyanaz lenne az érettségi vizsgálat mértéke, mert ez Centralisatio volna stb.: kérem, gondoljon reá az érettségi vizsgálat eddigi eredményeire.

Régebben, 48 előtt, ref. iskoláinkban meg voltak a subscriptionalis vizsgálatok. Hogy kezeltettek ezek és hogy nem? annak a fejtegetése ide most nem tartozik. Én csak azért hozom fel őket, hogy konstatálhassam, miszerint a felsőbb iskolába, bölcsészeti és szaktudományok hallgatására nem bocsátattott senki a nélkül, hogy azon főiskolánál, melyben tanulni akart, meg ne vizsgáltatott volna. Azt tehát, hogy az illető miként végezte a gymn. tanfolyamot, teljességgel nem az ítélte meg, a ki az ifjat addig tanította, hanem megítélte egy egészen új és pedig minden megkötöttségtől nagy mértékben független testület. Vegyük hozzá még ehhez, hogy a vidéki iskolákba kiment rektorok mindenben az anyaiskola tanításmódjához alkalmazkodtak, sőt divatban voltak az u. n. reversalis adások, melyben az illető magát az itthagott főiskola tanárkarának kötelezte, hogy az elfoglalandó vidéki állomáson minden tekintetben hivatalához és hivatásához méltóan fog élni. Nem akarom magasztalni e rendszert, csak azt akarom kiemelni, hogy megvolt benne az az alapgondolat, melyszerint a gymnasiumi tanítást vezető egyén munkája sikeréért felelőséggel tartozik, azt pedig, hogy munkáját mikép végezte? egy ő felette álló testület ítélheti meg, nem pedig ő maga. S valljuk meg, hogy e mellett a rendszer mellett voltak azon időkhöz képest kitünő iskoláink.

Ma? a mint fejtegetém, minden iskola maga adja meg az egyetemre léphetés jogát, némi, inkább formalis, de a lényegig nem ható, nem hatható ellenőrzés mellett. S mi az eredmény? Bizony szomorú. — Mindig volt és mindig lesz olyan ember, kinek a gyermeke született lángész, maga a megtettesült tökéletesség. Tegyük fel, hogy az ilyen esetleg honoratior valamelyik vidéki városba, vagy talán ép az iskola felügyelő tanácsosa. Beküldi a páratlan kitünőségű gyermekét az ottani gymnasiumba, de ott a tanárok épen ellenkező véleményen vannak az apával a fiu kitünőségei felől. De azt azért ne higgyük, hogy a gyermek megbukik s elpusztul az iskolából. Ezért egyedül a tanárt terhelné min-

den felelősség, minden következményeivel együtt s ő a felelősséget — minthogy nem kénytelen magára venni, nem is veszi magára, óvatosan tekintettel levén a bekövetkezhető számtalan kellemetlenségre. Az iskola nyilvánossági joggal bírván, a gyermek minden esztendőben megkapja az olyan-amilyen elegendő bizonyítványt. Végre az apja megunva, hogy fia még sem kitűnő, viszi fiát más iskolába, hol a bizonyítvány alapján be m u s z á j venni, pedig csakhamar kisért róla, hogy VII-dik osztálybeli volta daczára p. o. a görög igeragozás rejtelseiből még semmit sem tud s nincs a világnak az a kincse, a miért Caesárból egy fejezetet a maga erején letudna fordítani. A fiu befolyásos apjának a központi városban is vannak befolyásos ismerősei, de meg ugyanabba az osztályba több is került már ilyenforma képzettségű ifju, meg magunknak is akad, a kit így usztatni kell, aztán előkerül még az atyáskodó jóindulat is s megmagyarazza, hogy már 16 éves ez a fiu, uri ember gyermeke, nem mehet mesterségre, meg aztán ugy sem lesz ebből tanuló, haza fog ez menni gazdálkodni: denique mindezen hatások folytán szerencsésen eljut az ifju a 8-dik osztály végére. A 8-dik osztályban már nem buktatjuk meg, hiszen ugy is ott lesz az érettségi vizsga. Hadd menjen irásbelire. Ott ugyan látjuk, hogy semmit sem tud, de azért ne vessük még vissza, majd meglássuk a szóbeli vizsgálaton. Ott ugyan megint nem igen vall semmit, de hát az itt kapott rossz kalkulust vessük össze az évi eredménnyel, meg az irásbelin kapott osztályzattal. Két elegendő, egy nem elegendő ellen, hadd nyilatkozzék az illető szaktanár ur. Az aztán elgondolja, vagy el is mondja, hogy ő nem lesz egymaga felelős az ifju bukásáért s denique kiadatik pecsét alatt, irásban, hogy az ifju érett. A másik szüle, látva, hogy az ő kedves gyermekénél sokkal gyengébb ismerős fiu átment az „érettségen“, már szinte követeli az átbocsátást s apródonkint az érettségi vizsgálat csak a jó tanulókra, a lelkiismeretesekre nézve lesz teher, a polyva pedig még bizonyos igényteljességgel követeli a tiszta buza közé sozrotatást.

Az aztán már egészen természetesnek látszik (legalább én előttem), hogy a közönség azon része, mely nem a képesség és készültséget, hanem a bizonyítványt nézi, őszinte örömmel keresi fel azon iskolákat, hol a gymnasiumi tanfolyamnak fent leirt módon átfutása a legkönnyebb, s keletkeznek azok a gymnasiumok, a melyekre gondolni is pirulás, a melyekben egy kis magán oktatás stb. segélyével jeles osztályzattal megy át az az ifju, ki pár héttel az előtt egy más iskolában, magyar fogalmazványának türehtetlen rossz volta miatt vettetett vissza.

Tessék csak egyszer a törvénynek, a 8-dik osztályt végzett ifjunak az érettségen megbukásából származható felelősséget levenni azon szegény tanár válláról, kinek egy egy hatalmasabb vidéki celebritás igen könnyen temérdek kellemetlenséget okozhat, s ruházni ezt a jogot egy olyan testületre, a melyhez a sértett szülők gyűlése fel nem ér, ellenben minden teljes gymnasium tanárkarát a nyilvánosság előtt felelőssé tenni a tanítás elért eredményéért, de viszont megadni neki azt a jogot, hogy csak azt vegye be saját iskolájába, a kit maga is illőnek tart, 10—15 év mulva nem fogunk ráismerni középiskoláinkra s nem fogjuk sza-

porítani — mint most — azon intelligens egyének számát, kik e czimöket a non intelligendo kapták.

(Folyt. köv.)

Válasz az „Egypár közérdekű elvi kérdés“-re.

(Vége.)

A mi a második kérdést illeti, szerintem a különböző egyházmegye — vagy kerületben lakó s helyöket megcserélő lelkészekről nem követelhetni a rendes tagsági díjon felül még csonka — és kegyeletévi jövedelmet is.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy én ezen ügy tárgyalásánál a szatmári ref. egyházmegye ide vonatkozó statutu-mait tartom szem előtt. Valószínű, hogy P. D. ur is azokat tartotta. A Szatmári egyházmegye pedig, — az 1863. márcz. 11. csekei közgyűlésen határozta el a kegyeletév életbe léptetését oly módon még akkor, hogy a kegyeletév jövedékét csakis a lelkész özvegye s illetőleg árvái élvezhessék. Mely határozatot az 1855. február. 25. csaholczi közgyűlés 10-ik sz. végzése szerint már azzal toldott meg, hogy: „az egyenes örökösök nélkül elhalálozó lelkészek halálok évébeni csonka évi, valamint ezt követő kegyeleti évi fél jövedelme egészen az egyházmegye lelkészi gyámintézete javára fordítandó.“

A bárhonnét és bárhova, helyöket csere útján változtató lelkészekről szó sem levén az ide tartozó egyházmegyei határozatokban: ezek értelme szerint nem követelhetni a cserélő lelkészekről kegyeletévi jövedelmet.

De nem követelhetni azért sem, mert mindegyik lelkész eleget tett — mintegy kölcsönösen egymásért — addig volt egyházmegyéje kegyeletévi tartozásának, ha az illető statutum meghozatala után lépett hivatalba; ha pedig előbb... nem volt vele köteles. Kétszer terhelni aztán valakit, kivált egy nagy családú szegény lelkészt oly nemű tetemes adózással, minő a kegyeletévi tartozás, nem lenne méltányos még kevésbé igazságos. Nagy bűn elvagdalni a gyors futó inait, hogy ne gyorsalkodhassék önmaga és övéi jobblétére!

Nem követelhetni a különböző egyházmegyék cserélő lelkészeitől kegyelet évet, akár „személyes érdek és ambitio, akár, a mi leggyakrabban megtörténik, valami kényszer eszközlé a cserét.

Az ambitioról nem szölok, mert ennek a szó közönséges értelmében soha nem szabad vezetni egy lelképásztort, egy urnak szolgáját. A személyes, illetve családi érdek oly ártatlan sőt kötelezősszerű valami, a minek ha olykor-olykor a lelkész is enged, nem kárhoztatandó, még kevésbé — sujtolandó. „Ki az övéiről gondot nem visel, alábbvaló a hitetlennél,“ Ha mi lelkieket vetünk, nagy dolog-e, ha a testeket aratjuk?“ De a kényszer útján változó és így hibás lelkész — gondolja P. D. ur — csak birságotassék meg új egyházmegyéje gyámintézete részére fizetendő kegyelet évvel“... Hát nem eléggé meg van ő már birságotva? Nem elég, ha kényszer útján bizonyára kedvezőtlenebb s talán sokkal nyomasztóbb helyzetbe jut? Még többet is kívánna Pótor ur?... Haec nec hominis, nec ad hominem vox est.“ „Ne légy felettébb igaz!“ „summum jus summa injuria.“ Ne ítélj, hogy te is ne ítéltezzél!

Hátra van még, megjegyzést tennem P. D. ur azon érvelésére; miszerint „egy újabb egyházmegye gyámintézetéhez jogosultságot épen csak a tagsági díj befizetése által megszerezni, némi üzérkedésnek tűnik fel a vándor hajlamu lelkipásztor“ részéről.

„Üzérkedés!“ „vándor hajlamu lelkipásztor!“ Ismer ilyet Pótor ur, vagy hallott efféléről?..... Én legalább úgy vagyok meggyőződve, hogy a változó lelkészeket nem a több-több gyámintézethez való jogosultság üzéri ohajtása, hanem az egyéni jobblétre törekvés vagy a család szent érdekének még a jelenben eszközendő előmozdítása vezérli és mozgatja. Ám szóljon önmaga P. ur, kiről biztos forrásból tudom, hogy eddig elé is többször tett már lépéseket egy más egyházmegyébe juthatásra: „vándor hajlamu lelkipásztor“ Ön? és „üzérkedés“ vezérli eljárásában?.... Alig hiszem. Ne vádoljunk hát ilyenekkel más lelkésztársainkat se!

Annyi igaz, hogy a tagsági díj befizetése után jutni egy két vagy több gyámintézet jótékonyágához, nagy szerencse. De egy az, hogy e szerencse vajmi keveseknek jut osztályrészül; más pedig az hogy mindannyiszor kiadni a kegyeletévi jövedelmet, méltánytalan — és igaztalanul súlyos terheltetés lenne. A kegyeletévi fél jövedelem csak a szatmári egyházmegyében is fölmegy átlagos számítással 300 forintra. Ez nyolczas kamattal 24 forintot jövedelmez évente. Kiadja tehát, ha szinte az illető lelkésznek a választás első évében történnék is halála, azon összeget, melyet a szatmári egyházmegyében legalább még ma egy-egy segélyre jogosult évi osztalékul kap, Ha pedig annak a változó lelkésznek hosszú időre nyulnék élete: a kezdetben kamatozás végett elhelyezett 300 forint tőke éveken át bizony szép „kis kapitalis“-ra nőné ki magát. És talán ez indító okból akarták némely lelkésztársaink a gyámintézeti segély osztaléknak saját családjuktól leendő megvonásával s a mellett a gyámintézet javára még bizonyos összegnek önkéntesen történt felajánlásával is megváltani magukat a statutum-szerűleg kötelezett kegyeletévi tartozástól.

Egyébiránt legyen meggyőződve P. D. ur! alig találkozik, a ki jobban ohajtaná mint én, a gyámintézeti tőke mennél hamarabb és mennél inkább leendő növekedését. Szegény vagyok; elmaradandó családom sötét szomorú jövője gyakran aggaszt: de azért a helyesen alkotott statutum megrontásával, — a méltányosság és igazság érzetének felháborításával, egyesek anyagi állapota érzékeny megsértése — sőt talán feldulása — s örökre megbénnítésével soha nem tudnám növelni akarni a gyámintézeti tőkét.

Meg van alkotva zsinatilag az országos reformált segélyalap. Ha az epekedve várt királyi szentesítés után jó majdan a cselekvés ideje: a nemes, a fönséges czél érdekében fejtük ki minden erőnket! adjuk oda egész lelki buzgóságunkat! hogy még a kövekből is születhessenek fiak Ábrahámnak; hogy a mit a szentlélektől ihletett zsinati nagy férfiak az isteni ige megtestesülése pünköstitűnnyen oly mennyei tűz s elragadó lelkesültséggel kezdeményeztek, az bennünk és általunk is apostoli lankadatlan buzgósággal menjen véghez!! Addig is pedig teljesítsük hiven gyámintézetünk iránt tartozó köteleességünket különösen a pontos kamatfizetésben! És ha tetszik, a tőke szaporulat szem-

pontjából, több tanári testület követendő derék példajaként adóztassuk meg magunkat jövedelmünk után járuló bizonyos évi perccenttel! és „Isten adand majd hasznos előmenetelt.“

Különben béke velünk!

K....

XLII-dik zsoltár.

Mint a szarvas kívánczik a hős vizü forráshoz,
Lelkem is úgy óhajt menni Istenéhez, Urához.
Teljesül-é e hős vágyam, élő Isten! Istenem!
Hozzád vágyó bus lelkemtől reménykedve kérdezem.

Könyhullatás, bus sóhajtás eledelem mindennap,
Hol Istened? Kérdik tőlem, ki segít, ha az elhagy?
És e kérdés annál fájóbb, mert én annak előtte
Néped vivém énekelve, dicsőítve elődbe.

Édes remény! szent érzemény! ne hagyd el bus lelkemet!
Bizzál lelkem! szivet tárva: meg látod még Istened!
Ő az erős szabadító, meglátod még országát
S lesz oly idő, midőn szivem kiöntheti háláját.

Mint midőn hab habot kerget, a zajongó tengeren:
Ugy hat által a fájdalom — tőled jöve — lelkemen.
De rólad megemlékezvén: áradásit, habjait,
Elviselni kész a lelkem, nem csüggedve tart a hit.

Nem csüggedve, nem habozva, jóságodban bizom én,
Éjjel, nappal, áhitattal irgalmadat éneklém.
S bárha néha, mintha törrel vernék által szivemet:
Gyászruhámban sem feledlek, várlak, el nem csüggedek.

Ha kétkedők, hitetlenek bizalmamat nevetnék,
Hol Istened? kibem bízál, gonyolódva kérdenék:
Bárha fájna kétkedésük, hitem meg nem ingana,
Szabadítóm — énekelném — a hatalmas Isten a'!

Ne busongj hát bánatodban, élj remélve bus szivem!
Bizzál várva, szivet tárva, állj erőssen, állj hiven;
Várjad Istent, szabadságod s békességed Istenét,
S hálatalten, lelkesülten zengd dicsérő énekét.

E zsoltárt Ivánka Sámuel közlése szerint az énekügyi bizottság azok közzé sorozta, melyek „szövegileg és szellemileg átdolgozandók.“ Ugyancsak az énekügyi bizottság által — felosztatván az átdolgozási munka, ezen zsoltár a tiszántuli egyházkerületnek jutott. Kik itt a bizottság tagjai: nem tudom. Ha tudnám: azokhoz küldtem volna átdolgozásomat áttekintés végett s nem bocsátottam volna nyilvánosság elé, már csak azért sem, mert a Molnár A. fordításától a mértékre nézve eltértem s bár átdolgozásomban épen annyi szótag van, mint az övében, de az én 3. és 4. sorom nem felel meg az ő 5—6. és 7—8. sorának. A Molnár A. versszakának képlete: 1. 2. 3. 4. sor 8—7 szótagu, 4—4 és 4—3 ütemű; az 5—6. sor 4—3 vagyis 7 tagu. a 7. 8. sor pedig 8—8 szótagu 4—4—4—4 ütemű. Megfelel ez a magyar vers 15, 14 s 16 szótagu négy soros versszakának a két első sorában páros, két utóbbi sorában azonban csak közép rimekkel. En e beosztástól eltértem s versem minden sorát 15 szótagu 4—4—4—3 ütemes részre osztottam.

Nézegetvén a tiszántuli egyházkerületre jutott énekeket, azokban sok oly versformát találtam, melynek összevissza kereszttezett rimelése sehogy sem felel meg a magyar versformának. Mi lesz ezekkel? Változtatni rajtuk nem lehet, mert az énekügyi bizottság némelyik ének dallamát meghagyta, ha átdolgoztatja is; más énekek dallamát pedig egészen elhagyja s versüket dolgoztatja a meghagyott dallamokhoz. Így állván a dolog: a külalaknak meg kell maradni azon formában, melybe azt annak idejében öntötték, habár ez a külalak a magyar vers formájától s rithmusától elütő.

Bátorkodom azért felvilágosítás kérés végett Kálmán Farkas atyánkfához fordulni s tájékozást kérni tőle a fentebire nézve.

De ugyancsak tőle kérdem, hogy ugyanazon ének egyforma sorait lehet-e kétképen ütemezni? Ha nem lehet, a minthogy csakugyan nem is lehet: kérdem, miért ütemezi ő a 65. zsoltár 1-ső versének első sorát így: A sionnak | hegyén | Ur Is | ten; 2-dik verse 1-ső sorát pedig így: Rajtam a bün | elhatalma | zék? És ha Petőfi ezen versét: Feleségem | van nekem csak | egy, mely kilencz szótagu vers sor, csak így lehet ütemezni: kérdem, hogy már ezért a 65-dik zsoltár 9 szótagos sorait nem lehet-e azon sokkal dallamosabb felosztás szerint ütemezni: Ezt a kerek | erdőt | járom én, Ezt a barna | kis lányt | várom én. Vagy, mivel a 65-dik zsoltár versszakai 8 sorosak, ez a 8 sor pedig úgy van beosztva, hogy a hosszabb mindig 9 szótagu, a rövidebb pedig 6 (fél alexandrin sor): az átdolgozásnál nem lehet-e a 8 soros versszakot 4 soros 15 szótagu magyar vers alakjába önteni?

Továbbá ugyancsak tőle kérdem: az ütemezésre nézve minden tekintetben követendő-e Arany János vagy Greguss? Ha igen, lehet-e például a 11 szótagu sorokat ellenkezőleg ütemezni, mint azok ütemezték? Például Arany azt mondja, hogy a 11 szótagu sornak két ütemezési alakja van, u. m.: 4—4—3 és 4—3—4. Előbbire példa a 218-dik dicséret 4-dik versének 1-ső sora: Oh Isten ha | mi is szállunk | a porba; az utóbbira ugyanazon énekből: Dühösködik | a szélvész | kiméletlen. És ha már ugyanazon ének egyik 11 szótagu sora 4—4—3 ütemre van osztva, kérdés: lehet-e egy másik 11 szótagu sora így: Oh Isten | mi is | ha szállunk a | porba — minthogy ezt Kálmán atyánkfia tevő. — Greguss pedig azt mondja: az alexandrin sorok képlete ez: 3—3—3—3, vagy röviden 6—6, azaz 6 szótag után okvetetlen zár-ütem következik. A vers sorok első és utó felében azonban nem tartható meg mindenütt amaz első képlet, hanem változik eképen: 3—3—4—2, 3—3—2—4, 4—2—3—3, 4—2—4—2, 4—2—2—4 stb. szóval 9-féleképen. Kálmán az alexandrin sorra idézi: Az urnak | irgalmát | örökké | éneklek. Az a kérdés már most, hogy ennek az éneknek alexandrin sorait mind a 3—3—3—2 képletnek megfelelőleg kell-e visszaadni, vagy követhető Greguss idéztem fejtegetése? És végezetre, ha Greguss a 7 szótagu sor képletét 4—3 szótagu két ütemben állapítja meg s erre nézve azt mondja, hogy ez lehet 4—3 és 3—4 is, — de olyan sort, illetőleg fésort, melyben a 3 szótagu ütem állana elől, a 4 pedig hátul, a magyar versirodalomban nem ismer: valjon a 42-dik zsoltár 7 tagu felsorai, melyek a Molnár A. fordításában 3—4 ütemet adnak ki, mint: A szarvas | kívánkozik, És hozzád | fohászkozik, Te hozzád | én Istenem, Kenye-

rem | éjjel nappal, Ki nekem | szabadulást stb. — megvolnának-e hagyhatók így s nem lenne-e ez alkalmatlan a magyar zenére?

Mind eme kérdéseket azért teszem fel, hogy azoknak, kik e tekintetben illetékesek — alkalmat nyujtsak a tájékoztatásra s hogy egyenesen Kálmán Farkashoz szóljam: teszem azért, mert eddig legalább — ő dominálja az énekügyet s mint ki évek óta foglalkozik vele: ebbe magát annyira bele élheté, hogy a legilletékesebb felvilágosítást nyujthatja.

Zs. S.

T Á R C Z A

Néhány vonás a baseli egyetem legrégibb multjából és jelenéből.

(Folytatás.)

A hittanszaki fakultásnál a doktori czim adományozására nézve a többiektől eltérő módon fejlődött ki s áll fen ma is a gyakorlat. Jubilaris s más ünnepélyek alkalmával tisztel meg hit tudori oklevéllel arra érdemes tudósokat — honoris causa csupán. Vizsgatétel után csak a licentiátus czimet lehet elnyerni az itteni theologiai fakultáson; ezt megszerezhetik hazai és külföldi hittanulók egyaránt, ha a szükséges kiválnalmaknak eleget tesznek. Első teendő itt is a jelentkezés a kar dékánjánál. Latin nyelven írott életrajz, lelkészképeségi és erkölcsi bizonyítvány a szükséges mellékletek. Tudományos értekezés benyújtása azon esetben, ha már az illetőnek dolgozatai akár könyv alakjában, akár csak folyóiratokban jelentek meg, elengedtetik, különben pedig ez az első feltétel, a mit a kar megkíván. A dékán körözi a dissertatiót a tanárok közt, kik a munka érdeme felett közös gyűlésben határoznak: elfogadják vagy egyszerűen visszautasítják, egészben vagy részben kidolgozás végett a szerzőnek visszaadják. Elfogadás esetén tartozik az illető annak kinyomatásáról gondoskodni s egyszersmind a szóbeli vizsgálatra előállani. Ez a kar összes tagjai előtt történik, kik a főcensoron kívül mindnyájan jogosítva vannak kérdéseket tenni.

A tantárgyak 4 főcsoportra oszthatnak. 1. Ó-testamentomi exegesis és theologia. 2. Új-testamentomi exegesis és theologia. 3. Egyház és dogmák történelme. 4. Hit és erkölcsan s esetleg 5. még a gyakorlati theologia, mely alól azonban saját kérelmére mindenki felmentetik. Mindenik tantárgyból a colloquium egy fél óráig tart s a vizsgálaton mindig különbség tételik a közt, vajjon az illető akadémiai felolvasások tarthatása szempontjából óhajtja-e elnyerni a gradust vagy csupán minden közelebbi czél nélkül. Első esetben azon tantárgyra fektet a kar fősulyt, melyből a venia legendi-t adnia kell; utóbbi esetben a vizsga nem olyan mélyreható s jobbára csak minden egyes tantárgyra általánosságban kiterjedő hatványozott fokú kandidátusi examenhez hasonló. A colloquium megtörténte után azonnal határoz a kar az eredmény felett, mely a sikerhez képest „summa cum laude“, „cum laude“ vagy csak „rite“ szavakkal jelöltetik meg az oklevélben.

A diploma átnyújtása s a czim felvétele ünnepélyes eskütétel mellett történik, melynek formája következő:*) Jeles és

*) Vir praestantissime atque doctissime,
Hodie venerandae facultati Theologicae Basileensi promittes atque in conspectu Dei, qui pectora explorat, fidem dabis,

tudós férfi! a baseli tisztelendő hittanszaki karnak e napon tégy ígéretet és a sziveket vizsgáló Isten színe előtt add szavadat, hogy te az emberek örök üdvéről a próféták és apostolok által hirdetett keresztyén tudományt, a mint az a szentírásban van és a baseli egyház reformatorai által megállapított, megvesztegetés nélkül fogod hirdetni, minden hittételt, mely az Isten igéjével ellenkezik, el fogsz kerülni; az ifjak lelkében az igazság szeretetét töled telhetőleg lánggra gyujtod, a műveltséget és tudományt életed s erkölcsöd feddhetlenségével ékesited, végre a baseli köztársaságnak és akadémiának, különösen pedig a hittanszaki karnak hasznát és javát teljes erőddel előmozditod. (Utána mondva) „Mindezeket a nagy Isten tanubizonyosága és segítségül hívása mellett ígérem és fogadom, Isten engem úgy segítjen.“ — Isten téged úgy segítjen.

A vizsga díja 300 frank, melynek fele a jelentkezés alkalmával lefizetendő. Az értekezés visszautasítása esetén visszaadatik belőle $\frac{2}{3}$; a colloquium nem sikerülte után csak $\frac{1}{3}$.

A mi különben magát a tudori czimet illeti, nyilvánvaló dolog, hogy az ma már régi jelentőségéből sokat veszített. Azok az adomák, melyek e részben szájról szájra járnak, nem minden alap nélküliek s tréfás alakban leghübb kifejezői annak a sok visszaélésnek, melyet a tudori szigorlatokkal egyik másik egyetem vagy fakultás elkövet. Ám legyen, hadd szaporodjék napról napra a többi tudományokból a doktorok száma s midőn látjuk, hogy e nevezet közönségesen csak tudor s nemsokára egyszerűen csak a tudós jelző helyét pótolandja, nem lehet az ellen semmi kifogásunk; ámde a theologiai karnak nagyon vigyázva kellene eljárnia e czim osztogatása körül mindenütt, e tudomány tekintélyével játékot üzni nem lehet s csak helyeselhetjük a baseli hittanszaki kar azon eljárását, hogy e nagyjelentőségű czimet csak úgy examine rite peracto mindenkinek könnyedén oda nem dobja. Theologiai, keresztyéni szempontból egészen másként itéljük azt meg, valódi hittudóst nem szül minden nap és minden óra. Sok kell ahhoz, hogy valaki a theologus nevet a szó kitünő értelmében kiérdemelje, de ha esze, tudománya által magát arra méltónak mutatta, csak örülni tudunk az elismerésnek, mely az egyetemek részéről e czim honoris causa adásában nyilvánul. Mily nagy és nevezetes esemény volt, mily nagy ünnepélyességgel ment végbe régente, ha valaki a theologia doktorává avattatott, csak az imént láttuk; úgy volt az sokáig azután is, még Werenfels felavattatási ünnepélyén 1700-ben hercegeket, grófokat, grófnőket látunk; e szép szokás ma már egészen kiment a divatból, ez is csak e czim tekintélyének hanyatlását mutatja.

Természetesen én e czim érdemleges megítélésébe bocsátkozni magamat jogosítva nem érzem; de valahányszor, mint egyszerű keresztyén ember, annak jelentősége felett gondolkodom, mindig eszembe jutnak Idvezítő urunk ama szavai, melyeket tanítványaihoz intézett: Ti pedig ne hivassatok doktoroknak, mert egy a ti doktorotok a Krisztus. (Máté XXIII. 10.) Senki az apostolok közül, senki az egyházi atyák közül magát a theologia doktorának nem nevezte; a négy latin egyházi atyát: Ambrosius, Hieronymus, Augustinus és nagy Gergelyt „Doctores Ecclesiac“

Te doctrinam christianam de aeterna hominum salute a Prophetis et Apostolis traditam, prout in libris sacris asservata et a Reformatore ecclesiae Basileensis constituta est, incorrupte interpretaturum, omnia dogmata, quae cum Dei verbo pugnant, procul habiturum, juvenum animos veritatis amore, quantum in te est, incensurum, eruditionem doctrinamque morum vitaeque integritate ornaturum, postremo commoda atque utilis rem publicae atque academiae Basiliensis et imprimis ordinis Theologici promoviturum. „Haec omnia Deo optimo maximo teste et adiutore invocato promitto ac spondeo. Ita me Deus juvet.“ — Ita te Deus juvet.

czimmel csak a későbbi kor ruházta fel. A pápaság fénykorában a scholasticismussal együtt elébb a Magistri majd a Doctores czimezések is divatba jöttek a theologiában, gyakran regehösszerű toldalékokkal p. Dr. irrefragibilis, Dr. resolutissimus stb. A reformatiónak alapelve szerint, ezen emberistenitést kárhoztatnia kellett és azért azt hihetnők, hogy a doktori czimet is elvetette. Hanem mivel a reformatiónak jól felfogott feladata nem a régi intézmények és formák teljes megsemmisítésében, hanem azoknak evangyéliomi szellemben való átalakításában állt, ez alapon tartotta meg e szokást is. Luther doktor volt és az ő keresztyéni alázatosságának mit sem ártott, mert doktor létére sem szégyelt tanulni a kis gyermekektől és a lég madaraitól; már erfurti tanuló korában nem egyszer ifjui lelkesedéssel szemlélte a doktor felavatási ünnepélyeket s érett észszel is azt mondá, hogy a világi örömeök között ennél nagyobbra becsülni egyet sem lehet. Ellenben a nagy hittudós Melancton Filep a szerény magister czimmal megelégedett Ugyancsak doktor volt a képromboló Carlstadt. Eleintén ugyan e rang felvételét keresztyénellenesnek tartotta, Krisztus fentebb idézett szavai alapján hevesen tiltakozott az ellen, de már baseli tanár korában nézete e részben is egészen megváltozott, s ki kevéssel előbb Wittenbergben még a doktori czim ellen forrongott, most Myconius Oswaldot a doktori czim felvételére erőszakkal kényszerített akarja, különben vele egy széken tanítani nem fog s végre is Myconius számára, ki e czimet viselni vonakodott, egy elkülönített tanszék „Cathedra Myconii“ állíttatott fel. A sweiczi reformátorok közül Zwingli is mindvégig csak magister maradt. Kálvin doktor maradt ugyan, de juris, nem pedig theologiae, ő ki a Sorbonne régi doktoraival szellemének fenségével harcra szállt. Oecolampadius ellenben a theologia doktora volt; ő azonban a rang és czimre sulyt nem fektetett; de minden szerénysége mellett is úgy volt meggyőződve, hogy az egyszer elnyert doktori czimet az ember megtarthatja, mivel inkább az érzelem, mint a külső nyomott előtte a mérőserpenyőben s az erkölcsi dolgok megítélésében azon felfogásnak hódolt: mindenek tiszták a tisztáknak.

E rövid kis történelmi részletből is világosan láthatjuk, hogy a hittudori czim megítélése egészen az egyéni gondolkozásmódtól függ, hogy az evangyéliomi theologia egyáltalában nem a doktori czimmal áll fen vagy bukik el; meglehetősen nagy számát mutathatnók fel azoknak, kik tényleg — de facto ugyan doktor theologiae valának, de joggal — de jure nem. S midőn valamelyik theologiai fakultás alkalmilag egyik másik tudóst honoris causa doktorrá nevez, ezzel csak a régi szokásnak hódol s miként a nagy Hagenbach a baseli egyetem négyszázados évfordulóján 1860. szept. 5-én megjegyzi „távolról sem akarja magának azon jogot tulajdonítani, mintha valami elválasztó vonalat akarna huzni azok között, kik e czim viselésére méltók és a kik méltatlanok.“

Kiss Bertalan.

(Vége köv.)

Békésbányai egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Egyházmegyénk e hó 12—15-ig tartá gyűléseit Gyomán, hol az egyház, br. Wodianer Albert földesuraság és a vendégszerető egyes házigazdák sok szivességgel fogadták a hozzájuk beszállásolt gyűlési tagokat.

Magát a közgyűlést a lelkeszi egyesület ülése előzte meg 12-én délután. Ebben előterjesztett, hogy az

egyesület felkérésére Csécsi Miklós tagtárs a népies rövid ima könyvet elkészíté, s azt a vásárhelyi tagok átnézve kiadásra melegen ajánlják. Ennek következtében e rég óta szükséges munka nem sokára napvilágot látand. Az ugyancsak nevezett tagtárs szerkesztésében megjelenő „Téli Újság“ című vallásos néplap a ránk jövő télen ismét folytatni fogja pályafutását, melyet egyesületünk pár évvel ezelőtt csupán azon okból szakított meg, hogy Czelder M. lelkész társunk „Vasárnap-“jára nézve a térfoglalás annál inkább megkönnyíttessék. Az ülés végén Szalai József atyánk fia olvasott részleteket egy terjedelmesebb értekezésből, melynek tárgya: A lelkészi működés sikerének föltételei. A pietistikus szellem, mely itt-ott a rajongókra emlékeztetett, de mindenütt a bibliára támaszkodék, nálunk kissé idegenszerű ugyan: mindazáltal a jószándéku és vallásos lelkeletre mutató fel-szólalás érdekléssel és figyelemmel hallgattatott, többek részéről pedig dicsérő elismeréssel is fogadtatott. Dr. Hajnal István egyházmegyei világi táblabíró a nyomdai közzététel tárgyában ohaját nyilvánítván s a szükséges költségek felét önként felajánlván, a mű szerzője kiadásában napvilágot fog látni.

A közgyűlés másnap reggel először is köz istenitiszteletben vett részt, mely alkalommal Garzó Gyula lelkész társunk imádkozott azon templomban, mely diszes több mint 25 ezer frtba kerülő renováltatását leginkább az ő buzgalmanak köszönheti. Aztán az egyházi tanácssteremben gyülekeztünk össze, hol Szabó János esperestünk imádsággal és megnyitó beszéddel készíté elő a kedélyeket a tanácskozásra. Jelen voltak id. gr. Ráday Gedeon szeretett segédgondnokunk és a papi és világi tanácsbírák, is csaknem teljes számmal. A lelkész társak tekintélyes tömegben, az egyházak vál. képviselői kisebb mennyiségben. Mindgyárt a gyűlés elején bejelentetett, hogy a Csánki B. lemondásával megüresült t. birói helyre Szegedi Károly békési lelkész választotta meg, ki is ezután a hivatali esküt letévén székét elfoglalta.

Az egyházlátogatás irataiból és az esperesti általános jelentésből kitűnt, hogy a tárgyalt év a körösparti egyházakat s főleg a Tarcsát ért pusztító veszélytől és a bánági gyülekezetek és szórványok közt mindinkább elharapódzó pauperismustól eltekintve a legtöbb egyházainkra nézve ugy az anyag mint a szellemi oldalt illetőleg normalis volt. A tönkrement Körös-Tarcsa, fájdalom, sokkal kisebb mérvben gyámolított testületek és egyesek emberbaráti részvéte által, mint népe jóra valószínűsége s szerencsétlensége nagyságánál fogva érdemlé vala. Szeged nagyszerűen gyámolított. Egyházi épületei számára a várostól előkelő helyen ingyen nyert elegendő tért. Azonban még tovább is gyűjti és kéri a segélyt hogy templomát és egyéb épületét diszesen és maradandó beccsel állithassa elő. Páncsova az egyházkerület kezessége mellett kibocsátott kölcsön sorsjegyekkel a hitsorsosok jóakaratu támogatása következtében annyira vitte, hogy imaháza és lelkészilaka építéséhez hozzá kezdhet. Nagy-Becskerek még ettől távolabb áll; de lelkésze személyesen beutazván adományok gyűjtése végett az országot, ismert buzgalomával rövid időn remélhetőleg szintén elő fogja teremteni az építkezésre szánt nem csekély összeget.

Fájdalmasan értesült a közgyűlés a felől hogy 26 éven keresztül volt hűséges pénztárnoka, Thuri Dániel berényi

lelkész betegsége miatt hivataláról lemondani kényszerült. Érdemei némi méltánylásul csekély jutalomdíjban is részesített. Az új pénztárnok évi fizetése 120 frtban állapított meg. Minthogy pedig az egyházmegyei pénztár kezelése alatti követeléseknél 1881. decz. 31-én több mint 10 ezer frtnyi hátralék mutatkozott, a késedelmes egyházak komoly figyelmeztetés mellett utasítottak adósságaik törlesztésére. Az egyházmegyei számadások további kezelésére nézve pedig Garzó Imre volt számvevő javaslatai szerint új mintázatok állapítottak meg. Ambrus Lajos t. biró indítványára pedig elhatározott, hogy jövőre egy állandó költségvetéshez fogja magát alkalmazni az egyházmegye s az egyházmegyei adót is az egyes gyülekezetekre azonos összegekben vetendi ki, a koronként mutatkozható kiadási többletek fedezésére pedig tartalék alapot létesít ezer frttal, mely takarékpénztárilag kezeltetvén a kamatokkal is gyarapodni fog, ehez lesznek csatolandók évről-évre az eshetőleges pénztári maradványok is. — Végül hogy az egyházak vagyoni állása kellően nyilvántartathassék és könnyen áttekinthető legyen, gr. Ráday indítványára végeztetett, hogy e tárgyban bizottság küldessék ki, oly utasítással, hogy adjon véleményt miképen kellene az esperesti hivatal használatára egy az eddigieknél részletesebb statistikai kimutatást szerkeszteni és folytonosan vezetni, melyből mindenkor azonnal látható legyen, hogy valamely egyház vagyoni állása hányadán áll? mennyi ott az egyházi adó és egyéb teher? az évi bevétel és kiadás? mennyi és miféle természetű és állapotban levő fekvőségei vannak az egyháznak? azokra minő terhek néznek és ezek hogyan fizettetnek? a tőkepénzek mennyire rugnak? miképen gyümölcsöznek és mennyiben vannak biztosítva? stb. Ugyancsak a gróf indítványára a távol eső bánági részek ügyeinek ellátására egy szűkebb körű helyi bizottság fog rendszeresíteni. Az ide tartozó szórványok és inséges gyülekezetek érdekében pedig fölkérik az egyházkerület, hogy a rendkívüli államsegélyből azokat hathatósabban gyámolítsa.

A törvényszék előtt két ügy forgott. Az egyik Bodnár Endre országosan ismeretes kunágotai pap dolga, ki ellen ismét újabb panaszok emeltettek. Pár év óta nevezett lelkész és egyháza már a kovácsházai lelkész és az egyházmegyei vil. aljegyző gyámsága alá voltak rendelve, azonban a bajon így sem lehetett segíteni. Most az esperes felhatalmaztatott az elrendelt vizsgálat eredményéhez képest fel is függeszteni hivatalától az illetőt. Másik még nagyobb érdekeltséget keltő ügy volt a szeghalmi. Szeghalmon ugyanis Simai János alapítványt tett egy organistai fizetésre oly kikötéssel hogy arra a mostani kántor mellőzésével egyik rokona választassék. Az egyház e rokont megválasztá, a kántornak pedig iskolatanítást bizott kezére meghagyván nála összes jövedelmét, a lakás kivételével. A kántor az egyház rendelkezésébe bele nem nyugodván, s az egyházmegye által ki-nevezett békéltető küldöttség a feleket kiegyeztetni nem bírván, sőt időközben a kántor a hivatalos lakást idegennek haszonbérbe adván s az egyházat visszatartott fizetésért polg. bíróság előtt is beperelvén, a sok mellékkörülmények által bonyolított és elmérgesített ügyben a következő tartalmu ítélet hozatott; a kántor tanítóságra nem kényszeríthető, hanem eddigi teendőit összes jövedelmének élvezete mellett vinni fogja, az istenitiszteleti orgonázáson és énekvezérségen kívül melyet az alapítványra megválasztott egyén teljesítendő.

Ha azonban a természetbeli lakást maga élvezni nem akarja, nincs joga a lakást az egyház beleegyezése nélkül haszná-
bérbe adni sem a helyett az egyháztól kárpótlást követelni.
A világi bíróság előtti pereskedésért, melynek ítéletét az
egyház semmisségi panaszja következtében a m. k. curia kü-
lönben is megsemmisíté, szigoruan megdorgáltatik s a költ-
ségek nagyobb részében elmarasztaltatik.

H.-M.-Vásárhely. 1882. április 19.

Sz.

A debreczeni reform. egyházmegye közgyűlése.

Április 13-án délután az egyházmegyei lelkészértekezlet tartotta tanácskozását, egyuttal a gyűlés főbb tárgyai felett is eszmét cseréltek. Az egyházmegyei gyűlés Debreczenben, április 14-én tartatott Dávidházi János esperes és Bernáth István segédgondnok elnökök alatt, a jelen voltak száma 40, megjelent főtiszteletű püspök ur is, meghivottak a hittanárok is. Ima után az esperes velős beszéddel nyitotta meg a gyűlést, főképp a lefolyt zsinatról emlékeztetvén meg. Beszéde a jegyzőkönyvben kinyomatik. Némethi Lajos debreczeni lelkész egyházmegyei tanácsbírául megválasztatván, az esküt letette. Majd olvastatott Balogh Ferencz zsinati képviselő írott jelentése a zsinatról, a jelentés végén köszönetet mond az egyházmegyének azon megtisztelő bizalomért, hogy őt szavazatával zsinati képviselőnek megválasztotta volt. E jelentés a jegyzőkönyvben kinyomatik. Esperesi jelentés olvastatott. Bejelentetett, hogy Tépére lelkészül választott Szele György, jelenleg debreczeni s. lelkész. Zagyva Imre halálával üresedésbe jött az egyházmegyei pénztárnoki állás; a pénztár átvételére esperes annak idejében küldöttséget nevezett s ideiglenes pénztárnokul Némethi Lajost kérte fel, ez intézkedés jóváhagyatott. A pénztár rendben találtatott. Bíró Antal indítványa, hogy vidékeken fiók-pénztár állíttassék több ponton, a vidék így könnyebben eszközölhet magának kölcsönöket, kedvezőleg fogadtatott, tárgyalása a jövő ülésre tüzetett. Szél György Indítványa: minden presbyterium körlevélben értesítenni fog, hogy pénz töke hever a pénztárban, s kellő biztosíték mellett abból pénz adható ki. A pénztárnok, egyházi ügyész és Beke Mihály (mint elnök) tagok megválasztattak bizottságként felügyelni a pénz kiadása eseteinél; a kölcsönkérő folyamodványok e felügyelő bizottsághoz utasítandók.

A Zagyva Imre helyére egyházi tanácsbíró választásra az egyházak felhivatnak. Olvastatott a debreczeni egyház-tanács végzése a felől, mikép intézkedett a két papi állomás betöltésére nézve, t. i. hogy az új lelkészek csak 1884. áprilistól foglalhatják el állomásaikat, addig a két özvegy huzza a fele jövedelmet, a másik két féljövedelem (1200 frt) pedig a debreczeni egyházmegyei gyámintézet pénztárának adatik át. Az esperes, Némethi Lajos és László János higgadt felvilágosítás adásaik után a debreczeni egyház végzése bele-nyugvással fogadtatik és helyeseltetik.

A gróf Lónyai Béla-féle biztosítási terv a papok javára, ezuttal mellőztetett; az országos közalap megalkotásának küszöbén semmi kedélyzavaró lépések tétele nem lévén czélszerű, legfeljebb egyházi látogatáskor ajánlatik

minden presbyteriumnak, hogy lelkészeik javára járuljanak áldozattal a gyámintézethez.

Az esketési jegyek nyomtatása, használata tárgyában egyöntetű eljárás eszközölése végett a ft. egyházkerületi közgyűlés fog megkeresetni.

Az érdemes tanácsbíró Szél György bárándi lelkész még a múlt év április 11-én betöltvén 50 éves lelkézi szolgálatát, a gyűlés által meleg és megtisztelő szavakkal üdvözöltetik s jegyzőkönyvben neve megörökítettetik. A hű szolga meghatva mond köszönetet s igéri: míg ereje engedi, mindig megjelen a gyűlésen. Nagy éljenzéssel fogadtatott.

Simonffy Imre polgármester levélben mond köszönetet, hogy az egyházmegye őt zsinati képviselőül elválasztotta volt.

A vértesi egyház anyagi nehéz körülmények közé jutván, ideiglenesen és csak kevés időre azon engedélyt nyerte, hogy a két tanító állomás egyesíttessék. Az udvarii egyház templomépítési terve 4000 frt költségvetéssel, helybehagyatott.

Jámbor Mihály sámsoni orvos és neje 50 frt alapítványt tettek a végre, hogy idővel női kézi munka tanító javadalmazására fordíttassék az. Kis József tanfelügyelő több rendbeli tanszereket juttatott és ajándékozott néhány szegény iskolának, ez köszönettel fogadtatott.

A tüzkármentesítési osztalékból alapítandó külön tőkére intézkedés tétetett.

Jelentetett, hogy a derecskei hűtlen egyházfiak két heti börtönbüntetésre ítéltettek.

A következő egyházkerületi gyűlésre a megye képviselőiül Kovács Dániel és Szunyogh Albert választattak meg.

Jelentetett, hogy 9 papi özvegynek vagy árváinak jövő évre a gyámintézet 1750 frt segélyt ad ki, a régi szerint 80, az új átalakítás óta pedig 300 frt évi segély nyujtatván egy-egy családnak.

Az egyházmegyei iratok átszámítás mellett László János jegyzőre bizattak kezelés és őrzés végett, s e levéltár részére kellő ténfogatú théka készítése megrendeltetett.

A társ egyházmegyék jegyzőkönyveiből több érdekes kiválogatott pontokra hivatott fel az egyházmegye figyelme.

Végre, mit legelől kellett volna említeni, a B a s a B á l i n t bagosi lelkész és neje Győri Krisztina szép alapítványa az egyházmegye által végleg megállapítva elfogadtatott; nevezett alapítók átadnak 12,500 frt pénzalapot s 1883-dik évtől kezdve évenként halálokig évi 750 frt járadékot huznak; haláluk után az egész töke az egyházmegyei gyámintézet sajátja, örök birtoka marad. Az alapítók nemes szándéka kiemeltetett. A számvevő küldöttségbe Békési Gyula szakértőként felkérletett s több rendbeli hasznos szolgálatot tett ott. A debreczeni egyházmegyei tanítói gyámintézet összes vagyoni állása 9139 frt 19 krt tesz.

A gyűlés 1 óra körül véget ért, mely után a tagok közös ebédre gyülekeztek s ott cserélték ki újra barátilag érzelmeiket.

A balogi Cationale.

Igy nevezem azt a kézirati énekes könyvet, melynek könyvtári száma R. 535. — Miért? egyszerűen csak azért mert 565. lapon szórul-szóra ez olvasható: „Finis hujus rei per me Matthiam Oczovay P. E. R. (pastor ecclesiae Reformatae Balogiens, — Anno 1659.“ (Itt meg kell jegyezni hogy a 6. 5. 9. számokat az ügyetlen könyvkötő beragasztotta, s bár — lámpának tartva a lapot elég jól meglátszottak a számok, mégis nagy vigyázattal lefejtém a papirt s az évszám teljesen elötünt, habár az 5. fele, s a 9. kopottas — ez okért ezeket saját kezűleg kifeketittem. Hogy csakugyan nevezett évből való, bizonyítja az is, hogy ugyan e lapon következő kivonás-példa található:

1702
1659
—
0+43
—
1702.

Tehát a balogi egyházé volt valaha. — Balog nevű helység fekszik a gömői egyházmegyében (u. p. helyben, jelenlegi lélekszám 1239. mostani papja: Török József gömői esperes ur, gondnokok: Tóth János, Mólnár János.) — Ide való pap volt s itt halt meg 1820. Január 29. a derék Balogh (Almási) Mózes a mostani 4-ik dicséret írója (lásd: „Éneklő kar“-om 6. 7. lap.)

Miként került a debreczeni főiskola könyvtárába? semmi módon se puhatolhatám ki, mert bár háromszor könyörögtem utána, Balogról egy betű tudósítást se kaphattam, így tehát sem Oczovay életéről, — sem arról, hogy található-e valami nyoma vagy hire e könyvnek ott? nem írhatok semmit se!

Alakja nagy negyedré, az énekek 700 lapon irvák, azután a mutató tábla a zsolnároknál, azután jönnek külön czifrán megírott czimlappal a Dávid zsolnárai, ezekből azonban csak 47. van meg, — ennek 4-ik versénél félbe szakad, — a szó átvitelből (a következő lapra) látszik, hogy tovább is volt folytatva, s nagyon hihető hogy mind a 150. zsolnár meg volt! A zsolnárok 26 levelet foglalnak el, 102 hasábon, a kóták ép úgy rajzolják mint a nyomtatásban.

Megvizsgálva az egész könyvet, úgy találtam, hogy habár az elején rendes sor számmal jönnek is az ismeretes hymnusok, de van közük keverve sok más, így hát inkább gyűjtemény, mint valamely más énekes könyv másolatának kell tartanom.

Czimlap nincs, kezdődnek a hymnusok az 5. lapon a „Mennyből az ige lejöve“ adventivel, mely a nyomtatott Graduálban szinte ott van, — de már a komáromi hymnusok kezdetén (14. l.) oda van az első fölé jegyezve „Az írott Graduálokban így találod“: Az atyának országából ez világra isten jöve, — „Az Fejérváriban pedig így vagy on“: az atyának országából, istenségnek tanácsából stb. (ez utóbbi lett a régi énekesekbe bevéve.)

Gyűjteménynek kell tehát e könyvet tartanom, daczára annak, hogy 1627—1662-ig a Cationalekat még eddig nem ismerem.

Az 1620-iki (Gönczi negyedik kiadása) meg van nekem. a „Zengedező mennyei kar“ előszavában olvastam, hogy kellett lenni egy 1627-iki löcsei Brewer Lőrincz-féle kiadás-

nak, — azután jön a gyulafejérvári nyomtatott Graduál, — azután az uj-népi írott énekes 1646-ból, — azután az 1648-iki váradiki kiadás, unicum példánya a pesti egyetem könyvtárában, — ugyan az évből Váradról egy, — unicum példánya a marosvásárhelyi Teleki könyvtárban, azután ismét váradiki 1651-ből, unicum példánya a pesti egyetem könyvtárában, azután egy kassai 1662-ből, unicum példánya a debreczeni főiskola könyvtárában.

Falusi elszigetelt helyzetemnél fogva, még ezeket nem ismerem. — Ezekből kell e gyűjteménynek össze szedve lenni.

A mi leginkább feltűnő előttem, több szláv dallamot is találtam benne, miknek feliratait Böszörményi Károly málcza (zemplén m.) tót ref. lelkész barátommal magyarra fordítván, a következők:

17. lap. Punyete vesz sinoki szvet, vszoi vetni. Teljes az egész világ a te szellemeddel, megy rá ez a komáromi ének: Teljes e széles világban, minden földnek határiban stb. — Világos, hogy ezt szláv dallamon énekelték mert ugyan ezen hymnus meg van előzőleg más nótán is, (tulajdonképp fordítása a Graduálban található „A solis ortus cardine“ latin hymnusnak,) s itt fölé van írva: „Azon Hymnus más nótán.“ — A mostanit megelőzőtt énekes könyvben ez a hymnus az „Uj világosság jelenék“ (Nro. 1.) nótáján énekeltetett. — Ezt az „Uj világosság“-ot egy nálam levő 1730-ban Frankfurtban nyomtatott magyar énekes szerint (a napokban találtam a siklósi hegyen Korsós Gábor pinczéjénél) a XVI. századból származó „Örvendezzen már e világ“ dallamán is énekelték.

36. Rogta szimo Goszpodne vovdiás novo szu vanye = A te fenyítékedben uram újabb szerkesztést adsz nekünk. — Megy rá ez a N.-pénteki ének: Jer hirdesük mi urunknak nagy dicső bajvívását — Énekelték az újabb korig.

49. Hodi sztvoritel Duch szveti = Jövel teremtő szent lélek. Megy rá ez a pünkösti ének: Jövel teremtő szent lélek és hiveiddel légy vélek stb. Énekelték az újabb korig az „Uj világosság“ nótájára.

107. Kosu dag a Nebesa = Dicsőíts meg menyekben. Megy rá ez az adventi ének: Harmatozzatok ó egek kiáltottak a régiek stb. A későbbi cationalekban nincs meg.

191. (Cyrill betűkkel írva a szláv szöveg) = Jézus szenvedett érettünk gonoszt. Megy rá ez a N.-pénteki ének: ki értünk szenvedél, s így idvezítél stb. A későbbi cationalekban nincs meg.

195. O svelika miló Ize = Ó végtelen szerelmű Jézusunk. megy rá ugyan N.-pénteki ének: Ó mennyei atya istennek fia stb. Később nincs meg.

227. Vuzentri Mariae rano = Mária három sebe napján. Megy rá ez a husvéti ének: Már triumphált isten fia. Később nincs meg. Ez német ének, már 1596-ban meg volt.

252. Radugme zito Nukuj ninj = Örvendezzünk mindenkoron. Megy rá ez a husvéti ének: Jer örven-dezzünk mindnyájan. Később nincs meg. Ez különben más dallamra ment, hanem a szöveg fordítás szlávból.

275. Popoczme duha = Könyörögjünk a sz. léleknek. Megy rá ez a pünkösti ének: Az Ur Jézus Krisztus Isten fia, menyországából elbocsátá, az szent lelket ez világra, öszve gyült tanítványokra. Később nincs meg.

324. *Otcze Bozse tandim* = Tenéked fogadom atya Isten, megy rá ez a reggeli ének: Ó felséges atya Isten, ki uralkodol menyégben. Később nincs meg.

327. *Dekugit mili Pane* = Köszönöm kegyelmes uram. Nem dallam, csak fordítása ama német éneknek, mely ma is meg van 146. sz. a. „Magasztallak én téged.“ Ez ének 1530-ból való s tulajdonkép e népdal volt: „Erlaubt ist nun der Walde,“ egyházi dallammá alakítottatott 1540-ben. Magyarul nyomtatásban Ács Mihály „Zengedező menyei kar“-a (Lőcse 1696.) hozta először, kéziratban im már sokkal előbb meg volt! Curiosumként leírom az első versét eredeti valóságában: „Magasztallyak én téged, Ín egeknek kirallyat: hogy tülem meszsze ütéd, az sötét égnek homallyat. R. (repetitio) Nyavallyám szükségem terhét, elvötted erejét, az sötetség Urától, megőrizted szándékától.“

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület központi választmánya legközelebb ülést tartván Debreczenben, elsőben is mély fájalmát fejezte ki az egyesületet ért azon nagy csapás felett, hogy Szegedi Sándor elnök meghalt s aggódva tekint a jövőbe, vajjon találkozik e férfi ki ez egyesületet oly nyugodtan és biztosan vezesse a virágzás felé, mint ezt a boldogult tevét? A nyári közgyűlés alkalmával emlékszed tartás határozatott el, s annak végzésére Géresi Kálmán tiszttársunk önként vállalkozott. — Helyettes elnök Tóth Sámuel fölvetvén azon kérdést hogy mivel ő a múlt évi közgyűlés által csak a rendes elnöknek a közgyűlésen helyettesítésére választatott, mikép kíván a választmány intézkedni az elnöki széknek a folyó évi közgyűlésig leendő időközi betöltéséről? A választmány az elnöki teendők végzésére helyettes elnököt kérte fel s elhatározta hogy ez intézkedésről a vidéki választmányi tagok is a lapok útján mindanyian értesítendőek, és pedig azon felhívás mellett hogy ha az elnökség betöltése felől a központi választmányétól eltérő véleményben volnának, észrevételeiket mihamarabb sziveskedjenek lehető tekintetbe vétel végett Békési Gyula jegyzőhöz írásban beküldeni. — Helyettes elnök előterjeszté hogy az országos ref. tanáregyesület alakítása tárgyában kibocsátott felhívásra eddig 20 tanárkar küldte be nyilatkozatát s ezek közt majdnem kivétel nélkül ott vannak nagyobb iskoláink tanárkarai; s mivel a beküldött nyilatkozatok szerint az országos egyesület alakításának eszméje általánosságban mindenütt pártolásra talált, időszereinek véli részletesebb tervezet készítését illetőleg az alakulás mikéntjének közelebről meghatározását; e vélemény elfogadtatván a tervezet készítésre egy bizottság kéretett fel, melynek tagjai Osterlamm Ernő elnöklete alatt Géresi Kálmán Joó István és Békési Gyula.

Országos ref. közalapra Ballagi Mór egy ezer frt tőkét, Nagy Péter erdélyi püspök első évi járulékát 50 frtot, Csider Károly egyszer s mindenkorra 100 frt alapítványát illető helyre beküldötték. — Köszönet és elismerés.

Zsinati közös költségek összesen 2505 frt 43 krt tesz-

nek, ebből a tiszántuli egyházkerület	835 frt 14 ^{38/114} krt,
az erdélyi	483 „ 50 ^{46/114} „
a dunamelléki	439 „ 54 ^{102/114} „
a tiszáninneri	395 „ 59 ^{48/114} „
a dunántuli	351 „ 63 ^{106/114} „

fognak fedezni. Ezen költségek következőkre adattak ki:

1. Zsinati helyiségek fűtése, gázvilágítás, surolás	132 frt 72 kr
2. Író eszközök	81 „ 42 „
3. Gyorsírók díjazása	1212 „ — „
4. Zsinati határozatok leírása	65 „ — „
5. Nyomdai és könyvkötészeti költségek	567 „ 50 „
6. Zsinati szolgák bére	73 „ 50 „
7. Vegyes kiadások	73 „ 29 „
8. Zsinati gazda és a főiskolai gazda tiszteletdíjja	300 „ — „
összesen	2505 frt 43 kr.

Ujfalussy Miklós n. bányai egyházmegye segédgondnoka újabban a következő kegyes adományokat tette: a n. bányai egyházmegyének 150 frt, a tiszántuli ref. segélyegyletnek 500 frtot. Régebben tett adományai: a n. bányai egyháznak 50 drb arany = 250 frt osztrák értékű pénzben, ismét 400 frt. A színér-váraljai egyháznak 50 drb arany = 250 frt; három és fél hold föld, becsára 280 frt, ismét készpénzben 50 frt. A n. bányai egyházmegyének 50 drb arany = 250 frt. A felső-bányai egyháznak 100 frt, összesen 2230 frtot adott és így az országos zsinat előtt általa felajánlott **1500 frt** összege 730 frttal van túlhaladva. — Sok ily buzgó maecenást ref. egyházunknak.

Köszönetnyilvánítás. Özv. Kis Mihályné szül. Tarsoly Erzsébet, özv. Varga Mihályné szül. Tarsoly Mártha és Tarsoly Karolina férjzett Pál Jánosné nagyváradi lakosok, mint testvérek szülőhelyükre visszaemlékezésük jeléül egy értékes urasztali és szószéki terítőt ajándékoztak a m. homorogi ref. egyháznak.

Fogadják a nemes szívü adományozók kegyeletes ajándékozásukért a nevezett egyház nevében és megbízásából szives köszönetünket. — Kelt M. Homorog 1882. ápril 16-án — Szondy Géza ref. lelkész, B. Tarsoly Bálint egyházgondnok.

Tanítóképeségi vizsga. A debreczeni ref. tanítóképezésében f. évi ápril hó 17, 18, 19. napján a tanítóképesítési vizsgálatok ily renddel tartattak meg: 17-én délelőtt és délután írásbeli, 18-án szóbeli, 19-én folytatólag szóbeli és gyakorlati vizsgálatok. Összesen 10 tanító ur jelent és vizsgáltatott meg, név szerént Szemere Lajos debreczeni tanító, Nagy Imre jelenleg nevelő Álmosdon, Kereszturi József sárándi Varga István vitkai, Fiók Albert dengelegi, Kajcsa Lajos csökmői, Szabó Péter debreczeni, Cseke Hábor h.-szoboszlói, Szabó Kálmán m. pályi, Antal Imre sápi tanítók. Ezek közül az elől nevezett 7 tanítónak oklevél adatott, még pedig Szemere Lajosnak kitünő, Nagy Imrének és Kereszturi Józsefnek jeles a többieknek elegendő általános osztályzattal; az utól nevezett három tanító a főtiszteletű egyházkerületi bizottság engedélyével részben tett vizsgálatot, de a most

elmaradt tantárgyakból is egy év leforgása alatt a tanítóképesítési vizsgálatot letenni kötelesek.

Uj magyar Athenas 1. füzete megjelent. Kálmán Farkas, Bierbrunner Gusztáv s mások közreműködésével gyűjté Sz. Kiss Károly. Budapest, Aigner Lajos kiadása. Ára 50 kr. Diszes kiállítás. Ballagi Mórnak a magyar ref. egyház egyik kimagasló alakjának arczképével. Ezen első füzett Ács Károlytól — Bodola Sámuelig terjed. A mint bele pillantottunk feltűnt, hogy több oly névvel nem találkoztunk, kiknek pedig bizonyára volt annyi érdemök, hogy méltók lettek volna szintén a megemlítésre: Aranyi István, Benedek Lajos stb. De hiszen az még kipótolható. Ajánljuk e vállalatot a legnagyobb mérvű pártolásra, mert megérdemli. A kiadó következő tudósítást közöl:

Az **Uj magyar Athenas** azon t. megrendelői, kik arra a szerkesztő urnál aláírtak, ezennel értesítettnek, hogy a mű kiadását alólírott kiadó vállalta el, ki részükre azon előnyt nyújtja, hogy — habár a mű a tervezettnél díszesebb és arczképekkel díszített kiadásban jelenik meg — mégis az aláírási áron kaphatják, ha a munka eredeti előfizetési árát (4 frtot) két hét lefolyása alatt beküldik. Tisztelettel — Aigner Lajos.

Előfizetési felhívás „Vegyes tartalmu egyházi beszédek” című műre. Irta Harsányi Sándor, n.-kun-turkevei ref. lelkész.

Épen 20 éve annak, hogy engem az isteni gondviselés a turkevei népes ref. egyházba, először mint segéd, később mint rendes lelkipásztort az ige hirdetésére elhívott.

E két évtized elég idő volt arra, hogy én kedves hallgatóimban az evangyéliomi szent tudományt kedvelő és szomjuhozó jó lelkeket, ők pedig én bennem az igét hirdető buzgó lelkipásztort, kölcsönösen felismerhessük.

Ez ösmeretségnek kedves zálogául, s mintegy biztositásául, kivánom egyházi beszédeimnek jelen füzetét közrebocsátani.

Nem hiúság, sem nem anyagi haszonlesés, hanem egyrésztől több hallgatóim azon óhajtása, hogy bárcsak egyszer-másszor elmondott beszédeimet nyomtatásban is bírhatnák! másrésztől azon nemes törekvés indított ez elhatározásra, hogy városunkban a már megkezdett kisdedovodai alapot, e kiadandó művecskémnek tiszta jövedelmével én is gyarapithassam.

A mű terjedelme 10—12 iv lesz. Ára egy példánynak füzve 1 frt, csinosan bekötve 1 frt 50 kr.

Az aláírási iven betöltve, vagy betöltetlenül folyó évi május 1-ig szerzőhöz Turkevibe küldendők. A mű folyó évi júliusban jelenik meg. Ajánljuk a lelkipásztor urak szives figyelmébe!

Megjelent: **Egy nagynéne levelei**. Felnőtt leányoknak és fiatal asszonyoknak ajánlva. Irta Wurga Lajosné Rajka Teréz. Ára 60 kr. Kapható minden könyvtárúsnál és Wurga Lajos tanárnál Sárospatakon. 134 lap. Tartalmaz 25 levelet. E mű kiadásának célja a korán elhunyt irónőnek a befolyt jövedelemből egy szerény siremléket állítani, és hogy hátrahagyott költeményei életrajzával és arczképével együtt kiadassanak. Ezen levelek a divattól, hamis tanoktól és érzelmeiktől meg nem vesztegetett tiszta szívű és jellemű hölgynek gondolat világát és nézeteit tükrözik vissza. Nagyon

méltók arra, hogy hölgyeink által minél szélesebb körben olvastassanak. Ajánljuk buzgó terjesztését!

Sárospataki laptársunk mult számában egy közlemény jelent meg a Bereg után, mely a beregszászi legatióról szól nehezteléssel említve meg, hogy igaz csak a husvétüi ünnep alkalmával, a beregszászi ref. egyház pár év olta nem S. Patakról hanem Debreczenből kér magának ünnepi követet. Ennek kapcsában felmerülő azon kérdést, kinek jogába tartozik az ünnepi követség feletti rendelkezés, nevezett laptársaink ugy látszanak eldönteni, hogy ez csakugyan nem az egyház tanács hanem lejjebb vagy feljebb a nép jogaihoz tartozik. Alig hisszük hogy ez az eldöntés helyes volna; mert a dolog természetéből következik hogy ez a jog legtermészetesebben az egyháztanácsé. Lehetne talán ugy is felfogni a dolgot, hogy a superintendentiák jogköréhez tartozik, a melyben ezek a legatió jótéteményét az egyh. kerületi főiskola növendékeit első sorban illetőnek is tekinthetik. Csakugyan így gondolkozott a dunamelléki kerület vagy is annak egyházai, mikor a pesti theologiai tanintézet felállott és miolta fenáll. Mi azonban nem helyeselnők ezen felfogásnak szigoru keresztülvitelét sem; a jótékonyosság nyílt medrét soha sem helyes szükkeblüleg szabályozgatni. De legkevésbé helyeselnők, ha olyan alantra szállana, vagy oly magasra emelkednék a prot. egyház ilyen kérdésben, hogy a legatiók eshetőleg a specificatio kérdesei népgyűlésileg vitattatnának meg. A fentebbi esetben, a testvéri méltányosságról nem is szólva, csak azt említjük meg hogy Beregszász a tul a tiszai egyházkerület területén fekszik.

Révész Imre emlékére a püspöki hivatalhoz befolyt adományok:

Körmeny Sándor esperes küldeménye folytán: Gaál Dénes 1 frt, Barla Szabó János 50 kr Csire István 1 frt, Nagy József 50 kr, Vida Károly 50 kr, Bosznai István 75 kr, Zöld Ferencz 25 kr, Héjas Zsigmond 50 kr, id. Barakonyi Kristóf 2 frt, Begedi Péter 1 frt, Halka István 1 frt, Begedi István 2 frt, Máté Lajos 2 frt, Novotny Alajos 1 frt, összesen 14 frt.

B. Zerindi ref. egyház: 1 frt 20 kr.

Makay László okányi lelkész gyűjtése: 10 frt.

Pankotai ref. egyházban lelkész Kocsa Lajos gyűjtött 6 frtot.

Dengelegi ref. egyházban lelkész Nagy Károly gyűjtött 4 frt 90 krt.

Ez utóbbi összeg szerkesztőségünkhöz beküldve.

Tartalom: Kincseink érdekében. — Felekezeti gymnasiumaink jövője. — Válasz „Egy pár közérdekü elvi kérdés” re. K. (Vége.) — XLII-ik zsoltár. — Tárca: Néhány vonás a baseli egyetem legrégebb multjából és jelenéből. Kiss Bertalan. — A békésbányai ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Sz. — A debreczeni reform. egyházmegye közgyűlése. — A balogi Cantionale. — Különlék.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel**. Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán**.